ISLOM MOLIYA TIZIMI SHAROITIDA PUL-KREDIT SIYOSATI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.

Narzullayeva Ozoda Qahramon qizi
Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti
"Bank ishi" kafedrasi assistenti
Uktamov Manucher
BI-420-guruh talabasi

Annotatsiya Islom bankining an'anaviy bank faoliyatidan asosiy farqlari shundaki, Islom banki shariat tamoyillariga asoslanganligi bo'lsa, an'anaviy bank ishida qoidalar tamoyillarga asosida berilishidir. Shunday qilib, mahsulotlarning xususiyatlari va biznes yondashuvi kabi operatsiyalarning barcha jihatlari shariat qonunlaridan kelib chiqqan bo'lib, bu an'anaviy banklarnikidan sezilarli farqga olib keladi. Ushbu maqolada shu va boshqa farqlar hamda umumiy foydalar hamda asosiy farqlari haqida ma'lumotlar berilgan. Ulardagi pul – kredit siyosatlari va foyda olish usullari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Islom banki, ananaviy banklar, ribo, sukuk, mudoraba, muzoraba, foyda, zarar, obligatsiya, risk, foiz, moliya.

Abstract: The main difference between Islamic banking and conventional banking is that Islamic banking is based on Sharia principles, while conventional banking is purely man-made. Thus, all aspects of operations, such as product features and business approach, are derived from Shariah law, making it significantly different from traditional banks. This article provides information on these and other differences, common benefits, and key differences. Their money-credit policies and profit-making methods are explained.

Keywords: Islamic bank, traditional banks, ribo, sukuk, mudarab, negotiation, profit, loss, bond, risk, interest, finance.

KIRISH

Islom bank ishi shariat qonunlari tamoyillariga asoslanadi. Islom bankchiligida foizlar taqiqlangan, bu aktivlarga asoslangan moliyalashtirish bo'lib, unda elementlar savdosi Islom tomonidan ruxsat etilmagan. An'anaviy

bank ishi inson tomonidan yaratilgan qonunlarga asoslanadi va bank tizimi foyda olishga yo‘naltirilgan.

An'anaviy bank faoliyatining maqsadi foizlar orqali pul ishlashdir. U shariat qonunlariga asoslanmagan, balki o‘z mamlakatlaridagi bank qoidalari bilan tartibga solinadi. Islom banki va an’anaviy bank ishida risklarni taqsimlash omili farqlanadi. Moliyaviy bozorlarda risklarni boshqarish omillari va tavakkalchiliklar islom banki va an’anaviy bank ishida farqlanadi.

Islom bankchiligida bank moliyasining ikki xil shakli va islomiy qimmatli qog‘ozlar mavjud bo‘lib, ular sukuk deb ham ataladi. An'anaviy bankchilikda bular bank kreditlari va obligatsiyalar deb ataladigan bo‘lsa-da, bu toifalar islom moliyasiga taalluqli emas.

Islom bankchiligida foizlar taqiqlanganligi sababli, agar tashkilot foizlarni to‘lash majburiyati bilan qarz hisobidan moliyalashtirilsa, yo‘qotish xavfi adolatli taqsimlanmaydi. Islom moliyasiga ko‘ra, moliyalashtirish faoliyati foyda va zararni taqsimlash tamoyili asosida amalga oshiriladi. Shariat qonunchiligiga ko‘ra, moliyalashtirish faoliyati turli xil shartnomalar bilan amalga oshiriladi. Shariat qonunchiligida mudoraba foyda va zarar tadbirkorlar va moliya institutlari o‘rtasida qanday taqsimlanishini belgilaydi.

Foyda oldindan belgilangan nisbatda taqsimlanadi, shuning uchun biznesdagi daromadlar biznesning rentabelligiga qarab o‘zgaradi. Yo‘qotishlar moliya instituti tomonidan qoplanadi. Boshqa tomondan, an'anaviy bank ishida moliya instituti biznes faoliyatidan qat'i nazar, berilgan kreditlar bo‘yicha foizlarni olish huquqiga ega.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Islom bank ishi islom shariati qoidalari va tamoyillariga muvofiq bank va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi islom moliya tizimidir. U savdo va biznesga oid islom huquqshunosligining fiqhal-muamalat yoki bitimlar bo‘yicha islom qoidalari deb ataladigan e'tiqod va tamoyillariga amal qiladi. Qur'on, Sunnat va islom huquqining boshqa manbalari, jumladan, ijmo‘ (shariat

ulamolari o‘rtasida umumiy kelishilgan fikrlar), qiyos (o‘xshatish) va ijtehod (shaxsiy mulohazalar) birgalikda asos bo‘lib, ulardan fiqxal-muamalat qoidalari va amaliyotlari. Islom huquqshunosligi) olingan.

Islom bank ishi riba (sudxo‘rlik-foiz), g‘aror (noaniqlik), harom (taqiqlangan) savdo va alkogolli ichimliklar, pornografiya, qimor o‘yinlari va hokazolarni moliyalashtirish kabi barcha taqiqlangan faoliyatlardan saqlaydi.

Islom bankining an'anaviy bank ishi o‘rtasidagi asosiy farq shundaki, Islom banki shariat tamoyillariga asoslangan bo‘lsa, an'anaviy bank ishi faqat inson tomonidan yaratilgan. Shunday qilib, mahsulotlarning xususiyatlari va biznes yondashuvi kabi operatsiyalarning barcha jihatlari shariat qonunlaridan kelib chiqqan bo‘lib, bu an'anaviy banklarnikidan sezilarli farqga olib keladi.

Islom banki foyda ko‘ruvchi tashkilot bo‘lsa-da, Islom shariati qoidalariga murosaga kelmaydi. Islomiy bank ishi odatdagi foizga asoslangan banklar singari narx belgilash va pul ayirboshlash va foiz olishga asoslanmagan, balki u tovar va xizmatlar sotiladigan va shariatga muvofiq foyda olish uchun tavakkal qilib sarmoya kiritiladigan savdo tizimidir. Bu Qur'on amriga asoslanadi, unga ko‘ra savdoga ruxsat berilgan va ribo taqiqlangan.

Islom banki foyda va zararni bo‘lishib oladi. Shariat qonuni tavakkalchilikni bekor qilmaydi; u biznesning xavfli ekanligini tushunadi va banklar bu riskni boshqarishi va boshqarilishi mumkin bo‘lgan xavfni saqlab turishi kerak. Islom banklari, shuningdek, tavakkalchilik spekulyativ xususiyatga ega emasligini ta'minlaydi, chunki shariat qonunlarida spekulyativ tavakkalchilik taqiqlangan. Xavfni kamaytirish uchun Islom banki tergov vositalaridan foydalanadi va ular moliyalashtirgan biznesni kuzatib boradi.

Islom bank ishi tavakkalchilikni taqsimlash, foyda va zararni taqsimlash va real faoliyatni amalga oshirishdan iborat axloqiy tamoyillarga asoslanadi. Islom bankchiligida aktivning qiymati boshqa faoliyat ko‘rsatuvchi aktivga bog‘liq bo‘lgan lotinlar kabi moliyaviy vositalardan foydalanish imkoniyati yo‘q.

Mutaxassislarning ta'kidlashicha, islom bank ishi islomiy foyda va zararni taqsimlash asosida ishlaydi. Islom banklari va sukuk shariat qonunlariga muvofiq tuzilgan shartnomalarga asoslanadi. U shariat tamoyillariga asoslanadi va shariat kengashi islomiy biznes shartnomalari haqida fikr bildiruvchi islom ulamolaridan iborat. Banklarda Shariat kengashi ham bankning shariat tamoyillari asosida ishlashini nazorat qiladi.

An'anaviy bank tizimi va islom bank tizimi o‘rtasidagi farqlar

Quyida an'anaviy bank tizimi va islom bank tizimi o‘rtasidagi farqlar keltirilgan.

An'anaviy bank tizimi	Islom bank tizimi
Pul - bu savdo qiymatiga ega bo‘lgan mahsulot va ayirboshlash manbai.	Aktiv mahsulot, pul esa ayirboshlash manbaidir.
Foizlar kredit olingan muddatga qarab hisoblanadi.	Savdodan olingan foyda daromad olishning asosiy manbai hisoblanadi.
An'anaviy bank ishida zararni taqsimlash qo‘llanilmaydi	Agar korxona zarar ko‘rgan bo‘lsa, zararlar taqsimlanishi mumkin.
Foizlar biznesning samaradorligidan qat'i nazar undiriladi	Islomiy moliyalashtirishda foiz tushunchasi yo‘q va yo‘qotishlar taqsimlanadi.
Operatsion moliyalashtirish uchun naqd pul berish paytida tovarlar va xizmatlarni almashtirish bo‘yicha kelishuv mavjud emas.	Murabaha, Salom va Istisna shartnomalariga ko‘ra, mablag‘larni taqsimlashda tovar va xizmatlarni almashish shartnomasi majburiydir.
Mablag‘larni o‘zlashtirish jarayonida tovarlar va xizmatlar mavjud emas. Pulning kengayishi inflyatsiyani keltirib chiqarishi mumkin.	Jamg‘arma mablag‘larini o‘tkazish vaqtida tovarlar va xizmatlar mavjudligi mavjud. Pul kengaytirilmagani uchun inflyatsiya yuzaga kelmaydi.

Tadbirkorlik sub'ekti inflyatsiya tufayli tovarlar va xizmatlar narxini oshiradi. Mahsulot tannarxi narxni aniqlashda inflyatsiya aspektini o‘z ichiga oladi.	Inflyatsiya ustidan yuqori nazorat o‘rnatilgan va tadbirkorlik sub’ektlari tomonidan qo‘shimcha narxlar undirilmaydi.
Uzoq muddatli moliyalashtirish va ko‘prik kreditlari kapital mablag‘lar asosida qayta ishlanmaydi.	Naqd Musharakani berishdan oldin va musharakani kamaytirish bitimlari amalga oshiriladi va bu loyiha uchun kapital mavjudligiga ishonch hosil qiladi.
Nazorat qiluvchi organlar kreditlarni markaziy bankdan va pul bozori faoliyati bilan oladi va bu kapital xarajatlarni boshlamasdan amalga oshiriladi.	Tovarlarni yetkazib berish Milliy investitsiya fondiga tasdiqlangach, hukumat pul-kredit agentliklaridan kredit olishi mumkin.
Pul bir necha qo‘llar orasida aylanadi va haqiqiy o‘sish bo‘lmaydi.	Haqiqiy boylik ko‘p qo‘llarga o‘tishi va pul turli odamlarda aylanayotganligi sababli, haqiqiy boylikning ko‘payuvchi ta'siri bor.
Agar qarz to‘lanmagan bo‘lsa, u ishlamaydigan kreditga aylanadi va u hisobdan chiqariladi.	Agar loyiha muvaffaqiyatsiz bo‘lsa, rahbariyat yo‘qotishlarni bartaraf etish uchun egalik huquqini boshqa tashkilotga o‘tkazishga qaror qiladi.
Qarz mablag‘lari soliqqa tortiladigan daromadning bir qismi bo‘lgan foizli xarajatlarga ega bo‘lib, bu jismoniy shaxslarga soliq yukini keltirib chiqaradi va shu sababli jamg‘arma	Mudoraba va Musharakada foyda taqsimlanadi va bu maosh oluvchilarga yukning kamayishiga olib keladi va bu jamg‘armalarni va yalpi ichki mahsulotning o‘sishini

daromadlariga jiddiy ta'sir ko‘rsatadi, bu esa yalpi ichki mahsulotning qisqarishiga olib keladi.	ko‘rsatadigan shaxslarning daromadlarini oshiradi.

Foyda va zararni taqsimlash. Buning o‘rniga, islomiy moliya moliyani foyda va zararni taqsimlash tamoyili asosida ta'minlashni talab qiladi . *Shariat* qonunlariga ko‘ra , moliya bir necha turdagi shartnomalar orqali ta'minlanishi mumkin. Har bir tur tavakkalchilik korxona va moliya yetkazib beruvchi o‘rtasida qanday taqsimlanishini belgilaydi.

Bunday shartnomalardan biri *mudorabadir*. Bu moliyachi va tadbirkor o‘rtasida foyda va zararlar qanday taqsimlanishini oldindan belgilab beradi.

Foyda oldindan belgilangan nisbatda taqsimlanadi, shuning uchun moliyachining daromadi biznesning rentabelligiga qarab o‘zgaradi. Tadbirkorning firibgarligi yoki ehtiyotsizligi natijasida etkazilgan zararlar bundan mustasno, to‘liq moliyachi qoplaydi.

An'anaviy kreditdan farqli o‘laroq, moliyachi qarz oluvchilarning biznesining holatidan qat'i nazar, foizlarni (va kapitalni qaytarish) shartnoma huquqiga ega.

XULOSA

Islom banklari ijtimoiy mas'uliyatda muhim rol o‘ynaydi. Qolaversa, islom iqtisodining asosi va ko‘rsatmalari o‘z-o‘zidan adolat va tenglikka erishadi, bunga misol bo‘lsa, islom banklari tomonidan yillik zakot to‘lovi Qur’oni Karimda ta’kidlanganidek muhtojlarga va zakot kanallariga o‘tkaziladi. qashshoqlikni yumshatishda. Zakot - bu bank sof daromadidan ushlab qolinadigan va har yili to‘lanadigan diniy yig‘im. Bundan tashqari, mikromoliya mahsulotlari cheklangan daromad toifasini moliyalash orqali jamiyatda ma'lum bir muvozanatga erishishga hissa qo‘shadi.

Islom banklarining ijtimoiy mas'uliyati diniy, iqtisodiy va axloqiy majburiyatlarni bajarish bo‘yicha amalga oshiradigan barcha faoliyatni anglatadi. Boshqacha qilib aytganda, islomiy banklar jamiyat oldida to‘liq

shariatgamuvofiq bank va xizmatlarni amalga oshirish, barcha muomala va biznesda Islom qoidalariga rioya qilish uchun mas'ul va majburiydir, bu diniy mas'uliyat bilan bog‘liq. Iqtisodiy mas'uliyat nuqtai nazaridan islom banklari daromadli va moliyaviy jihatdan foydali biznes yuritishi, aksiyadorlar va omonatchilarning pul mablag‘larini zaxiralashi va rivojlantirishi kerak. Axloqiy javobgarlik islom banklarining qonunlarda belgilanmagan diniy va urf-odatlarni jamiyatga hurmat va qadrlash majburiyatini anglatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Ahmadjonov, A Abdullayev, M Mamayusupov, O Umarjonov. (2021). Raqamli iqtisodiyotda boshqaruv muammolari. Science and Education, 2(10), 636-642.

2. O Akhmadjonov, A Abdullaev, M Shamsiddinov, B Umarjonov. (2022). ISLAMIC FINANCE. Scientific progress 3 (2), 48-50.

4. Akhmadjonov, A Abdullayev, A Abdupattayev, M Sultonov. (2021). Islamic banking management, assets and libilities. Scientific progress, 2 (6), 1525-1532.

5. M Mamadjonov, A Abdullayev, I Abdurahmonov, A Mamadaliyev. (2021). Challenges of management in the digital economy. Scientific progress, 2 (6), 1533-1537.

6. MMQ Tojiyeva, AAU Abdullayev. (2021). The use of modern technologies in statistical data collection. Asian Journal of Multidimensional Research 10 (12), 250-254.

7. O Akhmadjonov, A Abdullaev, B Umarjonov, M Shamsiddinov. (2021). ISLOM MOLIYASINING XUSUSIYATLARI. Scientific progress 2 (8), 634-638.

8. O Akhmadjonov, A Abdullaev, S Yusupuv, J Anvarov. (2021). ISLOM BANKCHILIGIDAGI XAVF. Scientific progress 2 (8), 639-642.

10. O Akhmadjonov, A Abdullaev, J Anvarov, S Ismoilov. (2022). ISLOM MOLIYASI. Scientific progress 3 (2), 45-47.